

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Теодор Арсов Леков,

преподавател в Нов български университет, професионално направление: 2.2. История и археология, за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност професор, по професионално направление: 2.2. История и археология, обявен в ДВ бр. 65/12.08.2022 г. с кандидат доц. д-р Тома Иванов Томов.

I. Оценка за съответствие с минималните национални изисквания и изискванията на Нов български университет

Кандидатът, доц. д-р Тома Томов, покрива минималните национални изисквания и изискванията на Нов български университет за академичната длъжност професор по конкурса. Приложените материали по конкурса съответстват на изискванията за формиране на брой точки по различните критерий, общо 885 т.

II. Изследователска дейност на кандидата

Имам честта да познавам Тома Томов от тридесет години от времето на неговото следване в историческия факултет на Софийския университет „Св. Кл. Охридски“ и съм пряк свидетел на неговия път в науката, изследователски търсения и проекти, познавам добре предизвикателствата и трудностите, които е преодолявал. Тома Томов завършва магистър, специалност история в СУ „Св. Кл. Охридски“, със специализация История на Византия и Балканските народи в Историческия факултет на университета през 1994 г. Още в този ранен период на своето развитие като изследовател Тома Томов показва ясният стремеж да поставя високите научни критерии за принос и новаторски подход в изследванията си като задължително изискване в своята работа. Магистърската му теза „Константинопол според текста и плановите на Кристофоро Буонделмонти от XIV в.“ и проучванията му върху топографията на Константинопол въведе нов, малко проучван изобразителен изворов материал в полемиката, посветена на проучването на Византийската столица и вдъхнови други чужди учени да продължат в тази посока на изследване и да постигнат съществени резултати. Израз на признание за младия учен е членството му в една от най-авторитетните научни организации в областта на византологията – Британското византоложко общество още от 1996 г.

В периода 1997-1998 г. Тома Томов е специализант на Центъра за Славяно-византийски проучвания „Проф. Иван Дуйчев“, а от 1998 до 2001 г. редовен аспирант в Историческия факултет на СУ. Пет години по-късно, той става редовен преподавател в Нов български университет, а през 2007 г. и доцент по Средновековна обща история.

Представените материали по конкурса включват пет монографии: **Константинопол и Руската колония до 1204 г.** (2008); **Византия – позната и непозната** (в две издания от 2012 и 2014); **Ключ 1014 г.** (2015); **Непознатият храм „Св. София“. Надписи-графити на кирилица и глаголица** (2016, 2019); **Потайностите на „Св. София“. Забравените кораби-графити и техните послания**, (2021). Значителни по своя брой са и научните статии, дело на кандидата – 48 в престижни български и чужди издания като *Paleobulgaria*, *Byzantinoslavica*, *Byzantine and Modern Greek Studies* и др. Той е автор и на учебни помагала, одобрени от МОН и един електронен учебник, посветен на историята на Древен Рим, предназначен за студентите в НБУ.

Прегледът на научните изследвания на Тома Томов показва широки научни интереси в областта на византологията, медиевистиката и балканската история, с компетенции простиращи до историята на Римската империя и Късната античност. Важното обаче е, че Тома Томов се превърна във водещият изследовател на графитите и рисунките от „Св. София“, с което продължи начертанията на проф. Сирил Манго от средата на ХХ в. за възможните и нужни бъдещи проучвания на Константинопол. Базата данни, които Тома Томов събра през последните 20 години от надписи и графити във Византийската столица е предпоставка за развитието на цяло ново направление във византоложките изследвания, още повече в светлината на последните политически решения по превръщането на Айя София в действащ храм, което възпрепятства проучванията на обекта. Израз на тази научна стратегия за откриването и публикуването на нов изворов материал, свързан с живота на Византийската столица е отразен в двете основни монографии на кандидата – *Непознатият храм „Св. София“. Надписи-графити на кирилица и глаголица* (2019) и *Потайностите на „Св. София“. Забравените кораби-графити и техните послания* (2021). Тези две монографии задават стандарт при публикуването на графитите въобще – първата монография е посветена на надписите на кирилица и глаголица, съответно те са публикувани със снимка, прерисовка, палеографски и исторически коментар, анализ на местоположението на графите и опит за търсене на смисъла, за тяхното изписване, което

отчита всички възможни и достъпни за анализ фактори. Направената типология на надписите и тяхната атрибуция – руски, български, сръбски, влашки, неидентифицирани или неутрални създава предпоставка и за статистически наблюдения, които водят до исторически изводи – например преобладаващото количество руски графити от XII в., говори за важността на присъствието на руската търговска общност в града и високото ниво на писмена култура сред руските поклонници. Публикуваните графити дават важни данни за просопографията, търговските контакти и влияния както в столицата на империята, така и присъствието на Византия в историята на балканските народи.

Монографията, посветена на изображенията на кораби в „Св. София“ ни отправя пък към значението на образа в средновековната изобразителна традиция и възможността от на пръв поглед схематични изображения да се достигне до задълбочен иконографски анализ, които да определи вида, произхода и датировката на тези изображения, с което да допълни историческата картина за корабоплаването и търговията във Византия, разглеждайки въпроса в неговата цялост – от викингското присъствие до ролята на италианските търговци. Най-същественото и в двете монографии е това, че те вкарват в научен оборот важен сегмент от наличните и все още неоткрити и документирани извори за историята на византийската столица, нещо, което става все по-трудно с оглед на спецификите на византийското изворознание.

Научните статии и студии на автора допълват стойността на монографиите, като често са посветени на детайлното разглеждане на даден графит или образ, придружено с обилен исторически коментар. Приносният характер на тези публикации е безспорен и заслужава широко признание.

III. Учебна и преподавателска дейност

Прегледът на водените от кандидата курсове показва усърдието на Тома Томов да осъществи в НБУ цялостна програма по византология, да предостави палитра от общообразователни курсове, които да въведат тематиката на римската история, без която преподаването в програми от областта на археологията, историята, културния туризъм и др. е немислимо. Курсовете му са посветени на римската история и култура, на историята на християнството, Византия, историята на Константинопол, коптския период в египетската история и духовните явления в Късната античност. Преподавателската му дейност подпомага редица програми за постигане на смислена, цялостна учебна програма с широк

избор на курсове, в това число и на програмите по египтология, където Тома Томов въвежда студентите в темите на коптската история и култура. Учебните материали, разработени от кандидата, както и пълният набор от материали в електронната система на обучение (Мудъл) свидетелстват за високо професионално ниво на преподаване, отразено и в анкетните проучвания сред студентите, които дават много висока оценка за работата на преподавателя.

IV. Административна и обществена дейност

Доц. д-р Тома Томов има сериозен принос в административното изграждане и работата на факултетите в НБУ. Той е заемал длъжността декан на Бакалавърски факултет в продължение на шест години, бил е заместник ректор по учебната и международна дейност на НБУ, председател на Факултетния съвет на Бакалавърски факултет и член на Академичния съвет на НБУ, председател на редица комисии, програмни съвети и др. Експертизата му в областта на висшето образование е солидна, а към нея следва да се добавят и редица негови участия в публични срещи и представяния, популяризаторски лекции, участие като консултант в редица проекти, което говори за активното му отношение към изграждането на позитивно и информирано отношение към проблемите на средновековната и византийска история в България.

Заклучение

Цялостната ми оценка на изследователските постижения, преподавателските умения и опит, административните и лични качества на кандидата ми дават основание убедено да подкрепя с положителен вот избора на доц. д-р Тома Иванов Томов на академичната длъжност „професор“ на Нов български университет, с професионално направление 2.2.История и археология.

01.12.2022

доц. д-р Теодор Леков

София

